

lene tekinteni, ha csak nem volna a jellegvesztő kötelmek Beck Salamon által felismert csoportjába vonható.

Annak a ténynek felismerése, hogy az életbiztosítási szerződés naturalizálódó obligatio, teljes egészében megoldhatóvá teszi a közölt ítélettel kapcsolatos vitakérdéseket. Kétségtelen ugyanis, hogy a naturalis obligatitot a teljesítés egymagában nem denaturálja, hanem ehhez a törvényes egyéb előfeltételre — jelen esetben írásbeliség — is szükség van.

Ugyanilyen kétségtelen, hogy az adott és vissza nem követhető teljesítéssel szemben ellenszolgáltatást is kell nyújtani, ami a kockázat viselésében áll. Nem kevésbé magától értetődő azonban, hogy a kockázat viselése csupán arra az időre szólhat, amelyre a díj tényleg lefizetést nyert, mert minden további kockázatviselés ingyenes és vizontszolgálat reménye nélküli szolgáltatást jelentene.

Valószínűnek tartom, hogy a probléma új megvilágításban való tárgyalásával nem sikerült eloszlatnom a felmerült jogpolitikai aggályokat, de amennyiben a kérdés jelenlegi állásában dogmatikailag tisztázott, az említett aggályok eliminálása törvényhozási és nem joggyakorlati útra tartozik.

Dr. Fonyó György.

A magasabb érdek szerepe a gazdasági lehetetlenülésnél. A gazdasági lehetetlenülés gondolatának a szolgáltatás és vizontszolgáltatás feltűnő aránytalanságának eseteiben újabban gyakorabban felbukkanó alkalmazása Grosschmid azon tanításával látszik ellentétben lenni, hogy a felek érdekei csak mint a jogalkotót sugalmazó indokok jöhetnek figyelembe, amint azonban a jogszabály testet ölt, a jogszabály az érdekeket lekötí, meghaladottá teszi és az érdekek többé mint a jogalkalmazó bíró sugalmazója, nem juthatnak szerephez.

Besnyő Bernát a Fejezetekhez írt Glossákban ebből a grosschmid-i tanból és a jogbizonytalanság elkerülésének szempontjából kiindulva helyteleníti a Mmtj. 1150. §-ában lefektetett gazdasági lehetetlenülési elvet és az egész ú. n. „neo gazdasági lehetetlenülés”, illetve a szolgáltatás és vizontszolgáltatás feltűnő aránytalansága esetére alkalmazott bírói gyakorlatot. Kétségtelen, hogy a Mmtj. 1150. §-a a szerződések kötelező erejébe vetett bizalmat megrendíteni alkalmas bírói gyakorlatnak adhat impulzust. A javaslat körülbástyázni igyekszik ugyan a szűkre kontemplált alkalmazási kört azzal, hogy „a szokásos szerződési kockázatot tetemesen meghaladó változásról” beszél, ez azonban még mindig nem biztosítéka annak, hogy a gyakorlat a jogbizonytalansághoz közeleső területekre ne bolyonghasson.

Ha pl. a gabona-határidőügyletre gondolunk, vitán felülínek látszik, hogy a szokásos szerződési kockázatot akárhányszorosan

meghaladó, akár 500%-os árváltozás sem jogosíthatja fel az érdekelt felet az ügylettől való elállásra.

Ez a meggondolás érvényesül többé-kevésbé minden áruszállításra irányuló szerződés esetében, ilyen ügyleteknél a Mmtj. 1150. §-ában foglalt összes előfeltételek fennforgása mellett sem lehet a gazdasági lehetetlenülés elvének alkalmazására gondolni, a „lekötött” érdek szavát a jogalkalmazásnál szóhoz engedni. Amde a priori az érdekszempont túlhaladottsága nemcsak a gabona-határidő vagy áruszállítási szerződések-nél zárna ki a gazdasági lehetetlenülés szóhozjutását, hanem minden ügyletnél, kivéve természetesen a jogszabályok által explicite vagy implicite elismert érdek-szerepeket (pl. kármegosztás). Így tehát a felek érdekeinek a szerződések és jogszabályok általi lekötöttségét a priori szemlélve, a jogalkalmazást megelőző bírói mérlegelések köréből az érdekszerepek minden esetben kizárandók volnának, nem szólva természetesen itt azokról a „sugalmakról”, amelyek nem jutnak el az indokokig, hanem amelyek az indokoknak csak tudatalatti vagy érzelmi irányítói, ép úgy, amint a párbajvétség büntetési tételében is „levan kötvé”, superálva van a társadalmi kényszer enyhítő körülménye, aminek következtében a bíróság nem alkalmazhatja az enyhítő szakaszt a társadalmi kényszer indokából, mégis, mint az indokokig el nem jutó motívum, a társadalmi kényszer magyarázza meg a párbajvétség eseteiben kiszabott egészen enyhe büntetéseket.

A Mmtj. 1150. §-ának alkalmazásában azonban az érdekszempontra nem mint indokontúli sugalomra, hanem mint valószínű indok-tényezőre kell gondolnunk. Amde az érdeklekötöttség ügylet-válogatás nélkül mindenütt szabály. Kell tehát lennie valamilyen elválasztó gondolatnak, amely mégis lehetővé teszi, hogy ügylet és ügylet között a gazdasági lehetetlenülés, illetve a Mmtj. 1150. §-a szempontjából különbséget lehessen tenni.

Ez az elválasztó ismérv a homogen magánérdekek összességéből kiinduló, a társadalom által általánosabb érdekként appreciált magasabb érdek (közérdeknek azért nem nevezendő, mert ez a magasabb érdek igen sokszor csak egyes foglalkozási ágak, vagy társadalmi osztályok érdeke és legtöbbször csak közbeneső helyet foglal el a közérdek és magánérdek között.)

Nem mindenfajta magánérdekek homogen összetevődéséből áll azonban elő magasabb érdek, mert vannak érdekek, amelyek homogen megsokszorosodásai még qualitative másnemű magasabb érdeket létre nem hoznak, hanem egyszerűen szétszóródnak és eredeti formájuktól eltérő magasabb formát nem öltenek. A kereskedőknek érdeke pl., hogy a versenytársak tisztességtelen eszközökhöz ne nyuljanak áruik kelendőségének fokozása végett. Ezek az egyes érdekek azonban megsokszorozva

sem emelkednek a társadalom értékítéletében olyan fokra, hogy az egyes kereskedők érdekeinek összességét a *kereskedelem* érdekévé fokozzák, aminélfogva a tisztességtelen versenytől való eltiltás motívuma mindig kizárólag a sérelmes tevékenység által megsértett magánérdék, illetve magánérdekek védelme.

Az egyes kereskedőknek viszont érdeke pl. az is, hogy a határozott időtartamra kötött üzletbérleti szerződésekben vállalt és a változott viszonyoknál fogva elviselhetetlenül magas terhek enyhíttessenek (bérleszállítás), vagy éppen a szerződés teljesen felbontassék. A kereskedőket sujtó erős dekonjunktúra folytán a bérleszállításra irányuló ezeknek az igényeknek az elbírálásánál már nem az egyes kereskedő magánérédekből indul ki a jogalkalmazó bíró, hanem azt a magasabb értékelést is közelengedi szemléletéhez, amit a társadalom felfogásában a *kereskedelem* érdeke jelent.

Amott — a tisztességtelen verseny esetében — a jogszabály által lekötött érdekekkel nem áll szemben a jogalkalmazásnál a posteriori figyelembe jöhető magasabb érdek, emitt — a bérleszállítás kérdésénél — a szerződési kötelező erő szabálya által lekötött érdekekkel — a szerződő félnek a szerződés előnyeihez fűződő érdekeivel — szemben áll olyan magasabb érdek, amelyet a szerződés le nem kötött, mert le sem köthetett, minthogy a szerződésnek sem tárgyát, sem motívumát soha nem képezte.

A publica opinio vizsgálata adja meg a bírónak az útmutatást annak megítéléséhez, hogy mely érdekek tekinthetők a jogszabályok, illetve ügyletek rendelkezései által meghaladottnak és melyek élnek a jogszabályok és ügyletek világától független, azok felett lebegő életet. Az érdekek lekötöttségének a priori szemlélete nem zárja ki tehát a magasabb érdekeknek a posteriori érvényesülését.

A jogszabályokkal, illetve jogügyletekkel lekötött magánérdeket maga a jogszabály is feloldhatja valamely a posteriori figyelembejövő, magasabb érdek parancsszava folytán. Így pl. a 4600/1933. M. E. számú rendelet, amely az igazgatóság és felügyelő bizottsági tagok, valamint a határozott időre kötött szolgálati szerződéssel alkalmazottak javadalmazását a változott viszonyokhoz képest csökkenteni engedi. A vállalatokat sujtó dekonjunktúra folytán szóhoz jutó magasabb érdek: a vállalatok fennmaradásához fűződő érdek parancsoló szükséggel emeltette jogszabállyá az egyes alkalmaztatási szerződésekben lekötött magánérdekek feloldását és a szembenálló magánérdekek közül a vállalati érdekek honorálását.

A magasabb érdek azonban rendszerint nem önmagában jelentkezik, hanem szemben állva valamely másik magasabb érdekekkel. A határozott időtartamú üzletbér szerződések esetében pl. a kereskedelem boldogulását szem előtt tartó magasabb ér-

dek mellett igen nagy erővel érvényesül az a másik magasabb érdek, amely a háztulajdon jövedelmezőségének nagymérvű megcsappanásából, a háztulajdonos közterheinek emelkedéséből indul ki, szem előtt tartja azt a szempontot, hogy nem szabad az ingatlantulajdont az ingatlantól való menekülésre kényszeríteni, ezzel az ingatlankínálatot és egyben az ingatlan dekonjunkturáját fokozni, nem utolsó sorban pedig a kincstárnak a házadójövedelemhez fűződő érdekét, egyszóval igen erős „magasabb érdek” áll szemben a kereskedelem prosperitását szem előtt tartó szemponttal.

A jogalkalmazó bíró problémája tehát az adott esetben a legtöbbször voltaképen nem az, hogy a leköttött érdeket szóhoz engedje-e, hanem mindenekelőtt az, hogy van-e olyan a posteriori figyelembe veendő magasabb érdek, amely a meghaladott magánérdeket feloldja, továbbá, hogy ha több ilyen magasabb érdek van, azok közül melyik indokolja a magánérdek felszabaddítását és szerephez juttatását.

A magánérdek szerepének grosschmidi szemlélete nem zárja ki a gazdasági lehetetlenülésnek a Mmtj. 1150. §-ában lefektetett elvét. A leköttött érdekek előtt elzárt sorompót a magasabb érdekek szempontjából kivételképen meg kell nyitni és a kivételek körének meghatározása a bíró bölcs mérlegelésének feladata.

Dr. Schneller György.

A Zola-eset. A nagyszívű és nagyszavú Zola Emil nevét szívesen írjuk ama szerzői jogi eset megbeszélése fölé, melyről P. I. 3744/1931. sz. alatt, 1932. június 22.-én döntött a kir. Kúria. (Magánjog-Tára, 1932.-XIII. k. 115. o. 100. eset.)

I. A per alapja a nagy francia 1899. évből származó levele volt. Ez az értékes irat L. R. budapesti bejegyzett cégre, a felperes jogelődjére ruhazza a Fécondité című regény magyar fordításának jogát „En toute propriété” ezer frank ellenében. A könyv meg is jelent magyar nyelven még ugyanabban az évben és a felperes jogelődje a fordítást be is mutatta a m. kir. szabaddalmi bíróság szerzői jogot beiktató hivatalának. Ebben az időben a védelmi idő a magyar jog szerint 8 év volt, a francia jog szerint pedig az 1866. július 14.-i törvény óta a szerző élete és halála után 50 esztendő. 1919. évben új magyar fordítás jelenik meg a magyar piacon. Ez a rövidített szöveg Sz. és K.-tól való és a K. A. vállalat adja ki. Az I. rendű alperes ettől a vállalattól szerezte a fordítók hozzájárulásával a kiadási jogot, a II. r. alperes az I. r. jogutóda. Alperesek a Fécondité-t újból ki akarják adni az Ambrus-féle új szövegben. Felperes keresete az Sz. és K., valamint az Ambrus-féle fordítás kiadásától való eltiltására irányul.

A per sorsa azon a kérdésem dől el, hogy a magyar bíró melyik jogterület jogát alkalmazza: a franciát vagy a magyart,